

חובת היחיד

כלפי הציבור

העבודה בחסות נוער שוחר משפט עברי

תוכן העניינים:

הקדמה אישית: עמ' 4

מבוא: עמ' 5-7

חובת היחיד כלפי הציבור:

• רקע: עמ' 7-8

• כפי שמתבטאת במשפט העברי והישראלי: עמ' 9-17

סיכום: עמ-18

ביבליוגרפיה: עמ' 19-20

הקדמה אישית

הנושא בו בחרתי לבצע את העבודה הוא חובת היחיד כלפי הציבור.

למרות שאין חוק מפורש לנושא זה בדומה לאחרים.

לדעתי, הנושא הנבחר הוא אחד מן הנושאים המעניינים ביותר שישנם זאת מכיוון שאני מאמין שהערכים המוטמעים בו הינם חלק משמעותי ובלתי נפרד מהחיים שסובבים את כולנו.

כולנו חיים בחברה, אנו בורג מתוך מערכת צירים. אנו רוצים לפתח את עצמנו ולעשות פעולות שישמחו ויספקו אותנו. במקביל, אנו מצפים מהציבור לתרום לנו ולעזור לנו להמשיך ולנסות לפתח את עצמנו ואת חשקינו.

אולם, אם כל האנוכיות והסגירות שלנו לצד דרישות מן החברה הפרט חייב לחברה.

לפי דעתי על הפרט להיות חלק תורם ומשמעותי בתוך החברה שלנו לא רק על פי החובות שמצפים ממנו- אותם אציג בעבודה.

לתרום לחלש, לפתח אמפתיה והתחשבות בציבור, לחיות בפלורליזם.

כל אלה אינם מן החובות אולם אנו מוכרחים לבצע לפחות את חובותינו אל הציבור, כל אחד ואחד מאתנו.

כדי שנוכל להמשיך להתקדם כחברה- אל חוף המבטחים השווה והפלורליסטי.

מבוא

כשאנו ניגשים לדבר על "חובת היחיד כלפי הציבור" בתוך המשפט העברי, אנחנו צריכים לדבר על שיח הזכויות והחובות בשיטת המשפט המדוברת, בהשוואה לשיטת המשפט הישראלי בפרט. במשפט באופן כללי קיימות חובות אך ורק לצד זכויות. חובות אזרחיות מגיעות בתמורה לזכויות אזרחיות ושמירה על כבוד האדם, בישראל- קודם כל על פי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. לפני הכל, המשפט רואה את האדם כבעל זכויות ותפקידו

לשמור על זכויות אלה. למשל: חופש הביטוי, הזכות לקניין, חופש התנועה וכו'. המשפט גם שומר על האדם מפני תפיסות שליליות שעשויות לפגוע בו ומגן עליו מפני אפליה על בסיס של דת, גזע, מין, מגבלות גופניות ועוד. התפיסה הזאת מגיעה מכך שהמשפט הכללי מעמיד את האדם בראש הפירמידה ותפקידו של המשפט הוא לאזן בין זכויות המתנגשות בין בני האדם והחברה השונים, אם בינם לבין עצמם, או בינם לבין השלטון. לעומת זאת, המשפט העברי, מעמיד את אלוהים ואת עבודת האל כערך העליון, לפני האדם. האדם מחוייב לשמור על חוקי האל וזאת חובתו המרכזית. תפקידו של האדם הוא לקיים את המצוות, לפני שהוא ראוי לזכויות בתמורה.

השיח במשפט הישראלי סובב סביב זכויות והמשפט העברי מדבר מקרים רבים על החובה שכנגד זכות. בעשרת הדיברות נכתב – "לא תרצח" ולא "יש לך הזכות לחיים". יש משמעות לבחירות המילים. בשיח המודרני, לכל אזרח קיימות זכויות והמשטר דואג למימושן. בשיח ההלכתי, אדם הולך עם "תיק חובות". ככל שמוטלות עליו יותר חובות אתה במעמד גבוה יותר.

את החובות של האדם ניתן לחלק בהלכה ולפיה גם במשפט העברי לחובות ש"בין האדם למקום"-כלומר- חובת קיום מצוות הקשורות למילוי רצון האל. לבין חובות ש"בין אדם לחברו" – קיום של כללים אזרחיים שנועדו ליצירת חברה מתורבתת, בעלת כללי התנהגות ברורים וללא אנרכיה.

לדוגמה- "מצוות שבין אדם למקום"- שמירת שבת, ברית מילה, קביעת מזוזה וכו'.

"מצוות שבין אדם לחברו"- לא תגנוב, לא תנאף, צדקה וכו'

לכן, כשאנחנו באים לדבר על הנושא שלפנינו- "חובת היחיד כלפי הציבור", אנחנו צריכים לבחון מה מקור חובת היחיד. האם מדובר בחובה המגיעה מקיום רצון האל, או שמא

מדובר בחובות חברתיות בלבד, שהיו קיימות גם ללא כללי ההלכה והמשפט העברי, או שמא, התשובה הנכונה היא שילוב של המחשבות האלו.

עניין נוסף, המשפט הישראלי מטיל על מערכת המשפט ועל השופט את תפקיד מיישב הסכסוכים, ואילו המשפט העברי פונה בעיקר אל האזרח ומנחה אותו כיצד להתנהג, ורק במקרים מסוימים מגיע האזרח אל מעין הרכב שיפוטי שמכריע כיצד לנהוג.

ברצוני לבחון בעבודה את מקור חובת היחיד כלפי הציבור, כפי שמתבטאת במצוות שונות. בנוסף, ארצה לבחון האם העובדה שמקור החובה הוא חובה דתית ומילוי רצון האל, האם הופך את החובה לקלה או קשה יותר לאכיפה מאשר חובה הנובעת מחוקי המדינה ובפרט חוקי מדינת ישראל?

מעבר לכך, האם יש הבדל בין חובת היחיד כלפי ציבור ישראל, לעומת חובת היחיד כלפי ציבור שאינו ישראל, דוגמת הגר?

עוד ארצה להציג בעבודתי את הרגישות של המשפט העברי לערכים חברתיים ושמירה על קיום כבוד האדם וצרכיו הבסיסיים באמצעות ערבות הדדית, מצוות צדקה, מעשר עני ומצוות שמיטה.

חובת היחיד כלפי הציבור - רקע ומקורות

שיח החובות של המשפט העברי נובע מהמקור הדתי ומקיום רצון האל, אך על פי המקורות, היחס לאלוהים במסורת היהודית, עובר קודם כל דרך היחס אל הזולת והציבור¹.

---

¹ מיכאל ויגודה, 'בין זכויות חברתיות לחובות חברתיות במשפט העברי', בתוך: זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות בישראל (עורכים יורם רבין ויובל שני, תל אביב, תשס"ה)

לדוגמה אביא כמה ציטוטים מהמקורות. בספר ירמיהו נכתב: "דן דין עני ואביון אז טוב, הלא היא הדעת אותי נאם ה'".² האמרות המפורסמות ביותר בנושא הן של הלל הזקן ושל רבי עקיבא.

הלל טבע את הפתגם: "מה ששנוא עליך, לא תעשה לחבריך. זוהי כל התורה כולה והשאר פירושה הוא, לך ולמד"³ ואילו רבי עקיבא אמר: "ואהבת לרעך כמוך"⁴-זה כלל גדול בתורה"⁵

גם בתקופה מאוחרת יותר התייחסו חכמים לחשיבות של יחס היחיד כלפי הזולת. הרב יצחק ברויאר אמר: "אין אהבת ה' בלי אהבת הבריות"⁶ ורבי ישראל מסלנט, מיוחסת האמרה: "הדאגות החומריות של חברי הן הן הדאגות הרוחניות שלי"⁷ זאת אומרת, שהתורה והחכמים מקשרים בין החובות החברתיות לבין קיום המצוות. לא ניתן לעבוד את אלוהים באופן מלא, ללא קיום החובות החברתיות. זאת עובדה שהופכת את החובות החברתיות לחזקות יותר וגורמות לכך שיש סיכוי גדול יותר שהאנשים יעמדו בחובות האלה, בגלל יראת השמיים מפני אלוהים. בחברה המודרנית ובמדינת ישראל דווקא הפחתת חובות המוטלות על האזרח מהווה ערך חשוב, כי המטרה היא שהאדם יהיה חופשי ככל הניתן במסגרת החוק וללא מגבלות על מנת שיגשים את עצמו.

לכן לא קיימות חובות חברתיות אקטיביות בחוק דוגמת צדקה או מעשר כפי שקיימות החובות הללו ביהדות.

---

²ירמיהו כב, טז

³מסכת שבת לא ע"א.

⁴ויקרא יט, יח.

⁵ספרא, קדושים, פרשה ב. וראה ג' אלון, תולדות היהודים בארץ ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, כרך א, תל-אביב תשי"ד, עמ' 331-334.

⁶בספרו, נחליאל, ירושלים תשמ"ב, עמ' שע.

⁷מובא על ידי ע' לוינס, תשע קריאות תלמודיות, תל-אביב תשס"א, עמ' 122.

השופט מישאל חשין מסביר זאת בפסק דין קונטרם:⁸ "מעשי התנדבות, אלטרואיזם ועזרה לדל ולזקן, חברה בריאה וראויה לא תקום בלעדיהם, ואולם אלה בעיקרם חיים הם מחוץ למסגרת המשפט."

לעומת זאת, המשפט העברי מטיל חובות רבים ואקטיביים על בני האדם והחובה של היחיד כלפי הזולת היא ערך מרכזי כפי שנרחיב בפרק הבא.

חובת היחיד כלפי הציבור - כפי שמתבטאת במשפט העברי והישראלי

משפט עברי

לחובת היחיד כלפי הציבור במשפט העברי לא קיים חוק ספציפי אלא מספר מצוות וחוקים המכוונים אותנו להבין מה היא חובתו של הפרט על פי הם. אחת מן הדוגמאות היא מצוות לא תעמוד על דם רעך.

לא תעמוד על דם רעך הינה מצווה המופיעה לראשונה בספר ויקרא: "לא תעמד על דם רעך אֲנִי ה'"⁹

עיקרי המצווה הם בעצם עזרה לזולת בהינתן ויש ליחיד אפשרות לבצע זאת בבטחה. המצווה מצווה על אדם אשר יודע כי הולך לקרות משהו/קרה משהו לרעהו. והוא לא מבצע שום דבר בעניין שיכול לעזור למנוע את הדבר/ לעזור לו להיחלץ ולהירפא.

---

⁸ בג"ץ 164/97 קונטרם בע"מ נ' משרד האוצר, פ"ד נב(1) 289, בעמ' 367.
⁹ (ספר ויקרא, פרק י"ט, פסוק ט"ז)

לפיכך אדם אשר לא מבצע את המצווה כאמור "עומד על דם רעו" כלומר יש לו חלק בעבירה וחלק מהעוון שרעו נפגע - אמנם לא על ידו בצורה ישירה אך גם הוא נוטל חלק באשמה.

במצוות "לא תעמוד על דם רעך", בעל החינוך כותב: "ועובר עליה ונמנע מלהציל ויש יכולת בידו עבר על לאו ואין לוקין עליו לפי שהוא לאו שאין בו מעשה".¹⁰ משמע, אין להטיל עונש של ביצוע עבירה, שכן המצווה מסווגת כאיסור שנעבר רק על אי ביצוע פעולה.

המשפט הישראלי

במשפט הישראלי קיים חוק לא תעמוד על דם רעך גם כן, החוק נוסף בשנת 1998 החוק מבוסס על מקורותיו בתנ"ך ובהלכה.

החוק בישראל כיום מחייב את האזרח לעזור לציבור (רעהו) בעת צרה ולהושיט יד. במידה והאדם לא עוזר לאחר שבמצוקה האדם ייקנס ויועמד לדין.

חובת הצלה והושטת עזרה¹¹

1. (א) חובה על אדם להושיט עזרה לאדם הנמצא לנגד עיניו, עקב אירוע פתאומי, בסכנה חמורה ומיידית לחייו, לשלמות גופו או לבריאותו, כאשר לאל-ידו להושיט את העזרה, מבלי להסתכן או לסכן את זולתו.

---

¹⁰ רלז ספר החינוך, ורמד לפי מניין המצוות במהדורת תורת חיים.
¹¹ חוק לא תעמוד על דם רעך, התשנ"ח 1998

(ב) המודיע לרשויות או המזעיק אדם אחר היכול להושיט את העזרה הנדרשת, יראוהו כמי שהושיט עזרה לעיין חוק זה: בסעיף זה, "רשויות" - משטרת ישראל, מגן דוד אדום ושירות הכבאות.

מלבד זאת, קיימות מצוות "אלטרואיסטיות" - בתורה יש מספר לא מבוטל שמצוות שמחייבות אנשים להיות טובי לב, נדיבים ורחבי ידיים, גם אם האופי שלהם מלכתחילה איננו כזה. למשל.

על כל יחיד יש חובה לעזור לעני ולתת לו צדקה: "כי יהיה בך אביון מאחד אחיך באחד שעריך בארצך אשר ה' אלוהיך נתן לך, לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך מאחרי האביון. כי פתח תפתח את ירך לו, והעבט תעביטנו די מחסורו אשר יחסר לו"¹².

על הפרת החובה הזאת אמר הנביא יחזקאל: "הנה זה היה עון סדם אחותך, גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה"¹³.

זאת אומרת, ללא מילוי החובה הזאת, יבוא חורבן עליכם.

נגיד במאמר מוסגר שהעזרה שהתורה מצווה עליה היא עידוד של העניים באמצעות הלוואות או מעשרים שונים להצליח לשפר את חייהם ואת מצבם הכלכלי, התורה לא מעודדת קבצנות.

בנוסף, כל בעל שדה חייב להשאיר חלק לטובת העניים והגרים¹⁴ קיימת גם המצווה של מעשר עני, שמופרש מהתבואה בשנה השלישית והשישית במחזור השמיטה.¹⁵

---

¹² דברים טו, ז-ח

¹³ יחזקאל טז, מט

¹⁴ ויקרא יט', ט-י: "בקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצר, ולקט קצירך לא תלקט. וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט, לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלהיכם"

¹⁵ דברים כו, יב

והשיא מגיע, בשנה השביעית, שנת השמיטה בה אסור לעבד את האדמה כלל ולהפקיר את פירותיה לציבור: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמִתְךָ, ולשכִיֶרְךָ ולתושבֶךָ הגֵרִים עִמָּךְ"¹⁶.

אלו דוגמאות על קצה המזלג בלבד למצוות הקשורות לדאגה לזולת ובפרט לאוכלוסיות החלשות.

לעומת זאת, במשפט המודרני ובמדינה המודרנית אין חובה לתת חלק מהרכוש של האדם עצמו ולהשאיר אותו לעניים.

אך במדינה סוציאל-דמוקרטית כמו מדינת ישראל יש מערכת שדואגת לצדק חלוקתי וניסיון ליצור חלוקה הוגנת, כך שכאלו שמצבם הכלכלי רע יותר, יוכלו לחיות בכבוד באמצעות עזרה של קצבאות וסיוע מהמדינה.

הכסף לקצבאות מגיע מהמיסים שמשלמים כלל האזרחים, על פי גובה ההשתכרות שלהם.

יש מס הכנסה, ביטוח לאומי וכו', כאשר כל אדם מפריש בכל חודש סכום יחסי לגובה המשכורת שלו, ואז נעשית חלוקה מחדש של כספי המיסים על פי צורך.

בין האוכלוסיות שמקבלות קצבאות-אמהות חד הוריות, נכים, זקנים ועוד. מדינת ישראל משתמשת בקצבאות גם כדי להשפיע על מדיניות שבה היא מעוניינת.

אם המדינה רוצה לעודד ילודה, היא תתן קצבאות ילדים וכו'.

דוגמה נוספת לחובה האקטיבית שיש על היחיד לטובת הציבור, ניתן לשאוב מנושא השבת אבידה.

---

¹⁶ ויקרא, כה' ו

בספר דברים¹⁷ נכתב: "לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם, השב תשיבם לאחיק. (ב) ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו, ואספתו אל תוך ביתך והיה עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו. (ג) וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה, לא תוכל להתעלם."

חוק השבת אבידה- אדם המוצא נכס של אחר עליו לנסות להחזירו לבעליו. החוק קיים גם

לדוגמה בחוקי מדינת ישראל:

חוק השבת אבידה תשל"ג- 1973

2. (א) המוצא אבידה ונוטלה (להלן - המוצא) חייב להשיבה לבעלה או להודיע עליה בהקדם למשטרה, זולת אם בנסיבות הענין יש להניח שבעל האבידה התייאש ממנה מחמת מיעוט שוויה.

3. המוצא אבידה ברשותו של אדם אחר חייב להודיע עליה לבעל הרשות ולמסרה לו לפי דרישתו; קיבל בעל הרשות את האבידה לידו, יראו אותו כמוצא.

4. קיים המוצא הוראות סעיף 2 ולא נתגלה בעל האבידה תוך ארבעה חדשים, יראו כאילו התייאש ממנה והמוצא יהיה לבעל האבידה.

האם הסעיף זהה לחוק המקראי? לפי החוק הישראלי, אין חובה להשיב את האבדה. אסור לקחת את האבדה לעצמך, אך לא מדובר בחובה מעשית להשיבה. בחוק המקראי, הנקודה המרכזית היא החובה להשיב.

---

¹⁷ דברים, כב' א-ג

זה מראה הבדל נוסף שקשור לתפיסה רחבה יותר של החוקים המערביים, לפיהם יותר קשה לחייב אדם לעשות דברים.

מהי העבודה שהחוק עושה? הוא מייצר עולם טוב יותר שבו הרכוש שלנו מוגן יותר.

עצם קיומו של החוק כבר משנה את הסטטוס בעולם, הוא מייצר סולידריות (כל אדם יודע שאם ימצא עצמו בעת צרה, חייבים לעזור לו ולהפך).

החוק מייצר קשרים סולידריים בין אנשים שלא חייבים לבוא לידי ביטוי בפועל.

החוק מגדיר את מערך הזכויות ומכונן את זהות האזרחים.

הבדלים בין חובת היחיד לקהל ישראל לבין אוכלוסיית הגרים

נשאר השאלה, האם חובת היחיד לזולת במשפט העברי, משתנה כאשר הזולת אינו חלק שלם מעם ישראל.

לצורך השאלה, אבחן את יחס המשפט העברי לזכויות עובדים עבריים לעומת זכויות עובדים של גרים.

בהתחשב והיחיד הינו המעסיק, היחס כלפי הציבור שבמקרה זה הנם הגרים המשפט העברי מביע מספר חוקים שמטרתם העיקרית היא להגביל מעט את זכויותם- כיוון שהם שיש להם מעמד אחר משל אנשים שנולדו כעם ישראל.

אולם, נאמר רבות כי על היחיד להתייחס אל הציבור הגר בכבוד זאת לאור שהוא חלש ממך ועלינו לעזור להם.

דבר זה בא לידי ביטוי לדוגמא בחוקים למניעת הונאת גרים:

האיסור על הונאת גרים חוזר על עצמו מספר פעמים בתורה, בפרשת קדושים נאמר כי: "וכי יגור אתך גר בארצכם, לא תונו אתו. כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם ואהבת לו כמוך כי גרים הייתם בארץ מצרים, אני ה' אלהיכם"¹⁸

ואילו האחר נמצא בפרשת משפטים: "וגר לא תונה ולא תלחצנו, כי גרים הייתם בארץ מצרים"¹⁹ האיסור בפרשת משפטים מתייחס הן להונאת ממון והן להונאת דברים.

בין האיסורים הללו יש מעט הבדלים, האיסור בפרשת משפטים נזכר בלשון יחיד "וגר לא תונה" ואילו בפרשת קדושים פותח ביחיד אך מסיים בלשון רבים "וכי יגור אתך גר בארצכם, לא תונו אתו".

נראה שהאיסור מופנה ליחיד ביחסיו עם הזולת וכן לרשות השלטונית ולציבור.

עוד דוגמא מרכזית לשוני בין חובת הפרט לציבור היהודי לבין חובת הפרט לציבור הגר נראת כי באה לידי ביטוי בתעסוקה.

על פי המשפט העברי קיים שוני בין העסקת עובד גר לבין העסקת עובד יהודי בתנאי העסקתם והשיחרור שלהם לחופשי לדוגמא:

¹⁸ יקרא י"ט, ל"ג-ל"ד 13

¹⁹ שמות כ"ב, כ

המקרא מותיר להעסיק עבד עברי 6 שנים ובשנה השביעית לשחררו ככתוב: "כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם"²⁰

לעומת זאת כאשר אנו עוסקים בעובדים גרים ניתן לראות כי חוק זה אינו קיים במשפט העברי.

ומותר להעסיק עובד גר יותר משש שנים: "ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגויים אשר סביבתכם מהם תקנו עבד ואמה"²¹

משפט ישראלי- גרים

במשפט הישראלי ניתן לראות כי מוטלים סנקציות רבות על מנת שעובד זר יוכל לעבוד ולחיות בארץ לעומת זאת ניתן להבחין כי ישנה הגנה מרבית ושווה על זכויותיו.

לדוגמה התעסוקה של גרים (עובדים זרים) מתחשבת ולוקחת את כלל הסיכונים

שעומדים בהעסקתם.

---

²⁰ שמות כ"א, ב

²¹ שם, מד-מו

התנאים להעסקת עובד זר הם:²²

- בדיקה רפואית לעובד בשלושת החודשים קודם כניסתו לישראל שמאשרת כי

העובד אינו נשא של מחלה או חולה.

-העובד יחתום על חוזה עבודה בשפה שהוא מבין והמעסיק ימסור העתק

לעובד.

- לעובד יש ביטוח רפואי כולל סל שירותים שקבע שר הבריאות על חשבון המעסיק

-לעובד סופק מקום מגורים הולם למשך תקופת עבודתו ועד מועד שלא יפחת

משבעה ימים לאחר סיומה על חשבון המעסיק.

לעובד הזר ישולם שכר חודשי עד לתשיעי בכל חודש. עובד זר זכאי להשתכר לכל

הפחות

בשכר מינימום, בנוסף לשכר העבודה, ישולמו דמי הנסיעה הלוך וחזור למקום

העבודה. עובד שסיים שנת עבודה אחת, זכאי לתשלום שנתי חד פעמי של דמי

הבראה בהתאם לוותק שצבר באותו מקום עבודה.

השוואה:

בשני המשפטים העברי והישראלי ניתן לראות התייחסות של הפרט כלפי הציבור

שבמקרה זה גר. ובשניהם ניתן לראות כי כאשר הציבור הינו גר ולא יהודי הגר יקבל

התייחסות מיוחדת- על היותו חלש מן הפרט. במשפט העברי גם תנאים מעט אי שיוניים

לאות והיותו לא יהודי מבטן ומלידה.

²² חוק עובדים זרים, תשנ"א-1991 פרק ב' תנאים להעסקה 1

סיכום

חובת היחיד כלפי הציבור מופיעה גם במשפט העברי כמסקנות מן המצוות ההלכות והתורה והן מופיעה גם כמסקנות מן פסקי דין וחוקים במשפט הישראלי בן ימינו.

בעבודה נראה היה כי ישנן הבדלים רבים בין המשפט העברי עתיק היומין לבין המשפט הישראלי- בין אם באי השוויון בין החוקים לתעסוקת גרים שתוקן במשפט הישראלי. או הקשר הישיר עם האוכלוסיות החלשות אליהם הופנו התרומות במצוות השמיטה ועוד שנראו במשפט העברי. לבין התרומה הקרה והאי וודאית היום למסים במשפט הישראלי. אולם למרות דוגמאות שוני אלו ורבות אחרות בין המשפט העברי לישראלי אודות חובות היחיד כלפי הציבור. נראה כי חובה לאורך כל השנים הן במשפט הישראלי והן במשפט העברי באה לטובת החלש והכלל. מעמד שהיה קיים לאורך כל ההיסטוריה ונזקק לעזרה וסיוע מן היחיד.

החוקים השונים באו בעצם להעמיד בפרספקטיבה את היחיד הרי שהוא לא לבד בחברה בה הוא נמצא ועליו בנוסף על ציות לחוקים מסוימים וביצוע הלכות ומצוות כאלו ואחרות- לדעת להעמיד את עצמו במקום הנכון ולהיות קודם כל "בורג" חיוני במערכת החברתית:

לתרום, לתת, להגן, להתחשב, לעזור ולקיים פלורליזם חברתי שואף שוויון. החוקים לאורך ההיסטוריה במשפט העברי והן במשפט הישראלי המודרני גם רוצים לעזור וליצור חברה תומכת עם חוקים בהם אף אדם מצווה לעזור לרעו. כגון, חוק לא תעמוד על דם רעך בו חוקית עליך להושיט יד ולסייע לאדם בסכנה. במידה ניתנת לך האפשרות.

ביבליוגרפיה:

חוקים מן המשפט הישראלי:

1. חוק עובדים זרים, תשנ"א-1991 פרק ב' תנאים להעסקה 1

2. חוק לא תעמוד על דם רעך, התשנ"ח 1998

מן המקורות:

1. שמות כ"ב, כ
2. דברים טו, ז-ח
3. יחזקאל טז, מט
4. ויקרא יט', ט-י:
5. דברים כו, יב
6. ויקרא, כה' ו
7. דברים, כב' א-ג
8. ויקרא י"ט, ל"ג-ל"ד 13
9. שמות כ"א, ב
10. מסכת שבת לא ע"א

ספרות הלכתית:

1. רל"ז ספר החינוך
2. בספרו, נחליאל, ירושלים תשמ"ב, עמ' שע.

פסק דין:

בג"ץ 164/97 קונטרס בע"מ נ' משרד האוצר, פ"ד נב(1) 289, בעמ' 367.

ספרות אקדמית:

1. ג' אלון, תולדות היהודים בארץ ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, כרך א, תל-אביב תשי"ד, עמ' 331-334. –
2. ע' לוינס, תשע קריאות תלמודיות, תל-אביב תשס"א, עמ' 122.

